

Geofferd of vermoord?

Het meisje van Yde (gestorven tussen 54 v.Chr.-128 n.Chr.)

In 1897 werd nabij het gehucht Yde in Drenthe een veenplas uitgebaggerd door twee veenarbeiders. Tijdens het zware werk met de beugel verscheen aan de oppervlakte van het veenwater een stam van een eik en een zwart hoofd met rossig haar. Het meisje van Yde was ontdekt.

De veenarbeiders namen van de schrik de benen. Omdat het mogelijk om een recente moord ging, of omdat ze illegaal veen aan het steken waren. Het nieuws van de vondst ging echter snel rond en stond drie dagen later in de krant. De burgemeester van Yde meldde de vondst vervolgens bij het Provinciaal Museum in Assen. Het rossige haar van het meisje was aan één kant van haar hoofd afgeschoren. Maar wat vooral opviel was de band die drie keer om haar hals was geknoopt. Daaronder was nog een inham te zien, misschien als gevolg van een messteek. Uit C14-dateringsonderzoek blijkt dat ze waarschijnlijk rond het begin van onze jaartelling was gestorven. De vele onderzoeken die op haar zijn uitgevoerd lieten zien dat het ging om een meisje van rond de zestien jaar. Ook bleek ze te leiden aan scoliose (verkromde ruggengraat). Dit was op te maken uit de zijwaartse verkromming van de wervelkolom. Ook vertoonde haar grote teen een duidelijke verdikking. Ze moet dus flink mank hebben gelopen.

Direct na het opdreggen van het lijk werd er druk gespeculeerd over waarom ze op deze gruwelijke wijze was gestorven. Was ze simpelweg verdwaald in het moeras? Dat lijkt erg onwaarschijnlijk gezien de aard van haar verwondingen. Was ze misschien overspelig geweest of een verraadster en werd ze daardoor in het moeras verdrinken, na eerst gewurgd en gestoken te zijn? Was hier dus sprake van een

Ben Vriesema is hoofdredacteur van Kleio.

Reconstructie van het meisje van Yde. Bron: Drents Museum.

strafrechtelijke executie of was er toch wat anders aan de hand? Zou ze wellicht geofferd kunnen zijn?

Man uit Manchester

Een mogelijke oplossing van het probleem werd bijna een eeuw later – in 1984 – gevonden in Engeland. Toen een werkmans bij werkzaamheden in de buurt van Manchester voor de grap een stuk hout gooide naar een collega, schrok die zich rot. Het hout bleek namelijk een deel van een voet te zijn. Door deze toevallige vondst van de Lindowman kwam er een doorbraak in het onderzoek. Dat het een toevallige vondst was, mag blijken uit het feit dat de machines in die dagen in één keer grote stukken veen

grepen. In de negentiende eeuw groef men nog met de hand, waardoor er veel meer veenlijken werden gevonden en ze minder beschadigd uit de ingedroogde prut kwamen. De kans om tegenwoordig nieuwe veenlijken te vinden is daardoor niet zo heel erg groot meer. Opvallend genoeg bleek na grondige bestudering dat ook de man van Lindow was gewurgd en gestoken in zijn keel (en daarnaast was de beste kerel ook nog op het hoofd geslagen), om vervolgens in het moeras te zijn gegooid om te 'verdrinken'. Uit de Keltische en Germaanse overgeleverde verhalen blijkt dat het moeras werd gezien als een gevaarlijke plek. De snel opkomende mist, ►

de stilte, de donkere wateren, al deze in het moeras aanwezige natuurlijke verschijnselen zorgden ervoor dat het werd gezien als een plaats van onheil die tegelijkertijd toegang bood tot een andere wereld.

Afgeschoren haar

De man van Lindow en het meisje van Yde hebben beiden dus dezelfde afstraffing moeten ondergaan. De datering van de man van Lindow is niet heel exact, maar waarschijnlijk leefde hij ongeveer in dezelfde tijd als het meisje van Yde. De overeenkomsten tussen de twee veenlijken zijn opvallend. Rest nog steeds de vraag waarom het meisje van Yde moest sterven. Het afgeschoren hoofdhaar zou een theorie sluitend kunnen maken. Dat haar hoofdhaar aan één kant was afgeschoren, was immers niet uniek. Meerdere vrouwelijke veenlijken (onder anderen een buurtgenote van het meisje van Yde, de zogenaamde vrouw van Zweeloo) missen het haar aan één kant van hun hoofd. Dit kan er op wijzen dat het verwijderen van het hoofdhaar hoorde bij een ritueel. Het meisje moest geofferd worden. Daarnaast is het zeer opvallend dat zowel de vrouw uit Zweeloo als de man van Lindow, alsook het meisje van Yde problemen hadden met hun rug. Het meisje van Yde liep zeer mank, waardoor het net als bij de eerder genoemde veenlijken wellicht makkelijk was om juist haar aan te wijzen als degene die geofferd diende te worden, simpelweg omdat ze anders was. ■

Fresco uit de *Villa de misteri* in Pompeï over het Romeinse huwelijksritueel. De adellijke Romeinse vrouw links benadert een priesteres op een troon. Naast haar staat een jongetje dat een tekst voorleest, vermoedelijk de huwelijksverklaring. Aan de andere kant van de troon staat de jonge bruid, gekleed in een paarse mantel met een kroon van mirte, ca. 60 v.Chr.

Bron

Gebaseerd op W.A. Braakman, 'Het meisje van Yde', in: *Westerheem*, tweemaandelijks orgaan van de Archeologische Werkgemeenschap voor Westelijk Nederland (2002).

Klassieke vrouwen

Diotima, Aspasia, Calpurnia en Terentia

Vrouwen traden in de klassieke oudheid over het algemeen niet op de voorgrond; er zijn er maar weinig bij naam bekend. De vrouwen die uit de anonimiteit ontsnapten, kennen wij op grond van hun uitzonderlijke invloed op de Griekse samenleving of juist als aansprekend voorbeeld van Romeinse normen en waarden.

In de oude Griekse wereld werd van meisjes niets anders verwacht dan het baren van wettige nakomelingen. Hun echtgenoten waren doorgaans veel ouder, hielden er een druk sociaal leven inclusief minnaars en minnaressen op na en stelden hun kindvrouwtjes onder streng toezicht. Voor getrouwde vrouwen gold dat ze uiterst deugdzaam moesten zijn en aan geen enkele verleiding mochten worden blootgesteld. Griekse getrouwde vrouwen baarden hun eerste kind vaak al als veertienjarige; de sterfte onder zowel moeders als kinderen was mede daardoor zeer hoog.

De vrouwen van wie wij weten dat ze meer bewegingsvrijheid en invloed hadden, waren geen volwaardige inwoners van de polis. Uit het *Symposium* van Plato kennen we bijvoorbeeld Diotima, een Atheense priesteres en filosofe en de leermeesteres van Socrates op het gebied van de filosofie en de (later platonisch genoemde) liefde. Zij was niet getrouwd en niet geboren in Athene, en daarom niet gebonden aan de strenge wetten die golden voor de autochtone Atheense vrouw. In latere eeuwen is wel geopperd dat Plato haar verzonnen heeft, misschien juist omdat

